

REPRODUCEREA OPRITA

O protestare

Piatra de temelie a statului român a fost în toate vremurile unitatea națională, răsărită din conștiința viguroasă a masei poporului, care a făurit și susținut statul, învingând greutățile și furtunile ce i-au încercat destinul.

Această idee tradițională a unității naționale străbate întreaga structură politică și socială a vieții noastre de stat; ea e altarul sfânt la care au slujit preoții credințelor noastre și la care ne închinăm și noi cei din zilele mari ale înfăptuirii visului de întregire.

O știrbire a acestei idei, în virtutea oricărui principiu, însemnează o imoralitate, împotriva căreia vom lupta din răspuțeri.

Puterile aliate, bunele prietene, care împart astăzi dreptatea în lume, vor să ne umilească, îngustându-ne hotarele și încălcându-ne neatârnată; vor să ne răsplătească tovarășia de arme prin jicnirea ideii de unitate teritorială și națională.

La această revoltătoare încercare de a ne umili și de a ne robi, sufletul întregului nostru popor răspunde cu indignare și cu hotărârea de a lupta, cu orice jertfe, până va dărâma și tirania marilor prieteni.

Amenințările învingătorilor care, în numele dreptății, vreau să ne silească să iscălim o rușinoasă nedreptate nu ne pot speria. Ne vom apăra sărăcia și mândria, chemând la luptă toate energiile ce ne-au mai rămas; vom suferi poarte ne vom sbate în vâltoarea multor neajunsuri, dar nu vom îngădui să triumfe intențiile de subjugare politică și de aservire economică ale tiranilor dela Paris.

Din sânul poporului românesc nu poate ieși nici guvern și nici parlament care să renunțe la patrimoniul libertății și al dreptății pe care le-am plătit cu sânge de viteji.

Datoria purtătorilor de condei români e să se ridice vijelios împotriva acestor încercări de-a ne sugruma dreptul de a dispune liberi de soarta noastră și să protesteze în fața intelectualității luminate a Apusului.

Idealismul trebuie să-i îndemne la luptă pentru apărarea demnității naționale.

Noi protestăm cu toată energia, în numele artei și a literaturii naționale, împotriva celor ce lovesc în prestigiul țării noastre.

Redacția

Mia lui Ciutră

— *Povestire din viața Românilor macedoneni* —

păcurarul Jogă, luându-și tălăganul de căprină, porni...

— Unde, măi Jogă?, îl întreabă tovarășul său Miha lui Turi.

— Până la Șcurgea...

La Șcurgea era stâna lui Ciutră.

Ciutră era mare celnic. Avea peste două mii de mătrițe, avea noatenii cei mai grași, țapii cei mai mândri, avea berbeci albi, creți și o caravană de catări cumpărați din Cardifa.

Și mai avea Ciutră o fată, pe Mia.

Mia era cea mai frumoasă fecioară din toată Samarina. Părul ei galben inodat în cosițe pe spate, ochii mari, strălucitor de senini, obrajii albi-rumeni ca floarea de măceș, trupul mândru, mersul lin, legănat, îi dădeau înfățișarea unei statui mișcătoare. Păcurarii, când o zăreau arareori venind la stână cu gălețile pe umeri, le scăpa cavatul din mână, bacia încremeniău cu mâinile pe ugerul oilor, câinii blânzi se culcau în iarbă, păsările amuțiau în cuiburile lor legănatate pe ramuri iar florile, iarba, frunza, toată împrejurimea se însenina ca de o lumină tainică. Deaceea Jogă, oridecâteori simțea soarele coborând creasta Șindiliului, își lua tălăganul, se furișă pe potecă, coboră la Danăle Chetri, trecea Puntea lui Vurluiani și, prin Băli, urcă la Șcurgea cântând:

— Dorul meu și bucuria
Este Mia, este Mia...

— Iar ai venit, fârtate Jogă?

— Iar..., fârtate Costa...

Și Jogă, așternându-și tălăganul de căprină, se așeză lângă fârtatu-său Costa și, în farmecul lunii care se presăra tainic, pe ramurile de fagi în șuvițe moi de argint, prindea să-i înșire, cu sufletul în vâpae, dorul ce-l purta în fiecare seară pe drumurile acele prăvălatece.

— ...Zici c'a fost și astăzi Mia la stână?

— A fost, fârtate Jogă. A venit îmbrăcată într'o saltamarcă de catifea albastră. Peste dânsa purta o săricuce cusută numai în fir.

— Ce fericit ești, fârtate Costa!

— De ce?

— Că poți vedea pe Mia...

Și Jogă, apucându-și pe după gât fârtatul, îl sărută plângând.

Măi Jogă, ai răbdare! N'a dat laptele în foc. Mia-i încă mică, n'are nici șeisprezece ani împliniți. Și-apoi tu..., tu ești tânăr; ai stare bunicică. Ai peste șapte sute de oi, ai noateni, capre, cai... Mai așteaptă.

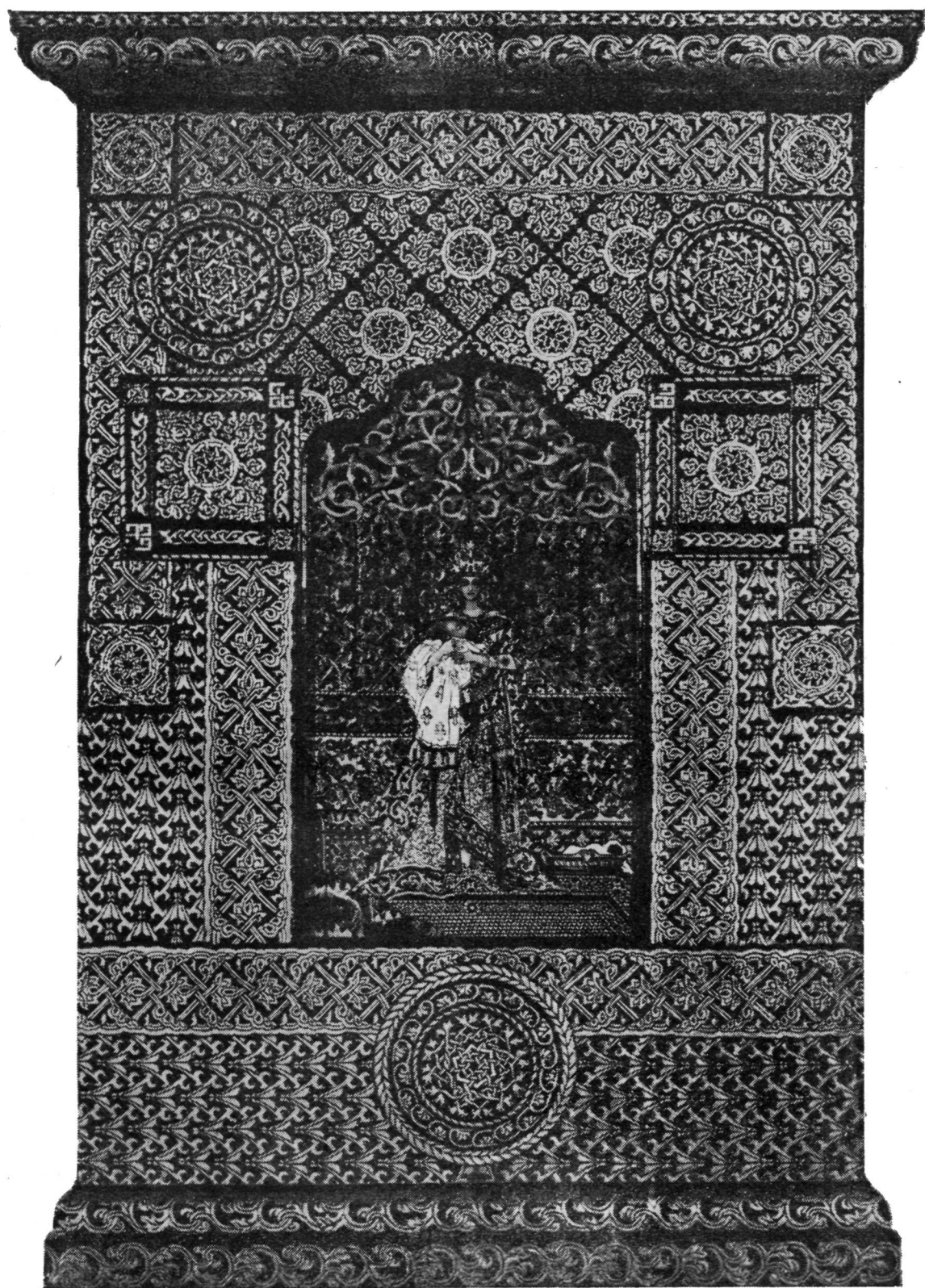
— Dacă n'am pe Mia, oftă Jogă, nimica n'am, nimic, fârtate Costa. Uite, îmi vine uneori s'alerg înaintea lui Ciutră, să îngenunchiu la picioarele lui și să-l rog: „Lale Ciutră, ia-mă păcurar; vreau să pasc oile tale. Îți servesc un an, doi, zece, fără simbrie, numai... dă-mi pe Mia...”

— Așteaptă, fârtate Jogă. adaugă Costa. Ciutră-i celnic și-i sfătos. De-acum șapte ani, de când i-ai scăpat de innec pe Mia, te laudă, te iubește chiar. Mai ieri l-am auzit spunând păcurarilor: „În toată Samarina numai un om e cu suflet, îndrăzneț, năstrușnic, numai Jogă a lui Zechiu. Dacă nu era el, care să fugărească astă primăvară furii albanezi, turmele noastre erau răpitate, avutul nostru dus, iar cinstea noastră pângărită. Dacă nu era Jogă, Mia mea era să fie înghițită de valurile Mirmicului”.

Graiul de clopot cu care Costa povestea toate acestea, mișcă adânc inima lui Jogă. Cu gândul mângâiat, ochii aprinși, Jogă respiră lung mirosul înviorător al pinilor, ascultă freacă ațelului isvoarelor licăritoare legănatate în albiile de peatră apoi, punându-și mâna pe sileafe, își pipăi pistolul și a daugă:

— Pentru Mia, fârtate, m'aș încumeta la orice. Aș fugări și astăzi cetele lui Șem, aș frigări pe oricine ar îndrăzni să mi-o fure, aș urcă munți, aș sări prăpăstii, m'aș asvârli în apă, în foc, aș face tot, totul... pentru Mia!...

Luna pași în zare pragul Moașei, iar umbra fagilor din jurul stânei crescă mare, Soarele coboră creasta Șindiliului când

C. Dimitrescu: MINIATURĂ BIZANTINĂ

adâncă, vânăta, cu înfiorări de fauome. Fagii se pierdură în întunec, și numai frunzele, atinse de vânt, șoptiau cu sunuri multe, neînțelese...

Jogă se ridică. Își îndesă chilipoșea pe urechi și, luându-și tălăganul:

— Altceva, fărtate Costa?

— Am să trimit mâine pe Lena, nevastă-mea, la Mia, răspuse Costa.

— Pentru?...

— Să afle ce gândește Mia.

— Trimete-o, fărtate, trimete-o. Lena e sireată, știe să pătrundă în inimi ca dorul; ea are să scurme multe, multe are să afle ea dela Mia.

Și, luându-și bună seara, Jogă se pierdu sub fagi, pe potecă, lăsând în urmă numai ropot de pași repezi.

* * *

Lena era nepoata Seanei, mama Miei. Deaceea, luându-și furca, în după amiaza zilei următoare, ea se îndreptă spre casa lui Ciutră. Mândră urcă treptele de piatră și pătrunse înlăuntru.

— Aaa!... nepoata Lena, strigă Seana sărind de lângă vârtelniță.

— Da, am venit, teto Seană, am venit să te mai văd, răspuse Lena, îmbrățișându-și mătușa.

Seana o sărută pe ochi și o conduse în odaie, unde Mia țesea un chilim cu flori.

— Îți faci zestre?, glumi Lena după ce desmierdă pe Mia.

Mia zâmbi; obrazii i se împurpurară iar ochii ei sfioși, strălucitori se pierdură printre itele care săltau în sgomotul vâtașelor.

— Nu, nepoată, grai Seana. Nu ne-am gândit încă la așa ceva. Mia-i încă mică; și-apoi... atâta giuvaer am. Au pețit-o mulți dar... n'am dat-o; n'o dau, nepoată, n'o dau. E încă mică; n'are nici șaisprezece ani. Săptămâna asta a venit Pepa lui Sgumă și mi-a cerut-o s'o dau lui Mitri, feciorul lui Nacea.

— Și ce i-ați spus? o întrerupse Lena. Ca Mitri a lui Nacea nu-i altul în toată Samarina. Fecior de celnic, cu avere, cu oi,

cu caravane de catări, cu herghelii de epe... Ce mai vreți?

— I-am spus, nepoată, să mai aștepte până la Stă-Mărie, să mă sfătuesc cu soțul și... de-o vrea Dumnezeu... poate...

După aceea Seana așternu o velință pe laviță și, poftind pe Lena să stea:

• — Stăi, nepoată! Eu mă duc nițel în grădină să întind lâna spălată ca să se mai usuce; vin îndată.

Lena se așeză pe laviță și, oprindu-și fusul în palme:

— Ei, frumoaso? Tu nu spui nimic?

— Eu, răspuse Mia, sprijinindu-și mâna stângă pe spată și ținând suveica în dreapta... Eu... țes. Imi pierd adesea suveica prin țesătură, încurc itele, le descurc, se rup firele de urzeală, le înnod, bat cu spata firele de tramă și... iacă așa, toată ziua...

— Iar Jogă a lui Zechiu, Jogă plânge la stâna dela Ninicea!...

Mia tăcu. Obrazii i se aprinseră iar, ochii ei albaștri, senini ca primăvara scăpărare în fulgere de lumină, inima-i se sbătă adânc și un oftat ascuns i se fărâma pe buze.

— Așa, Mio, reluă Lena. Jogă plânge la stână, plânge de dorul tău.

— Dacă nu-l văd eu, dacă nu pot să-l văd, dacă nu-mi este iertat să-l văd, să-i vorbesc... răspuse Mia înfiorându-se!...

— Mio? Gândește-te că Jogă ți-a scăpat viața acum șapte ani. Trebuie să-l iubești... Ii iubești, Mio?

Mia cutremurată se uită împrejur și nedumerită șopti:

— Credeam că ceace mă întrebă, cuvântul acesta dulce nu se spune, nu se scrie, nu se cântă. Trebuie oare să știe lumea taina asta? Și-apoi... ce poate iubirea unei inimi care ascultă de sfatul părinților?

Și Mia lăsă capul să-i cadă pe țesătură. Cosițele i se desnodară, îi curseră pe umeri, căzura moi pe tâmplă... Își duse mâinile la ochi și, ascunzându-și obrazii, plânse.

— Știi, Mio, că părinții tăi gândesc să te dea după Mitri?...

Mia își înălță capul de pe țesătură, își

dete părul pe spate și, stăruind în gândurile ei ascunse îngână :

— Părinții mei gândesc să mă mărite după Mitri, eu însă gândesc că are să se întâmple altceva...

Și Mia urmă să țeasă înainte.

În clipa aceea ușa se deschise. Seana intră veselă, înaintă pe după războiu și așezându-se pe lavăță lângă nepoată-sa Lena :

— Ah, nepoată, ce bine-mi pare c'ai venit! Trăim într'un sat și nu ne vedem cu lunile.

— De, feto Seană, Grija casei, nevoile, munca nu te lasă să pășești pragul nici până'n vecini. Bărbații ni's duși pela stâni, cu caravana, după treburi, copiii cu caprele, cu noatenii, noi rămânem singure acasă și... oricât, ne-ar ține de rău socrii dacă ne-ar vedeă pe drumuri, stând de basme. Doar... suntem armânce, feto Seană, nu suntem grecoaiice...

— Așa-i nepoată! Armânței i-e dat să stea în casă, să directice, să facă pâine pentru păcurari, să spele, să scarmene lână, să toarcă, să împletească lăpuzi, să țeasă velanțe, tende, ciorgi, chilimuri, siac, să coasă tâmbări, tălăgane, cioareci... De câte ori îi zic Mie: „Ești fată de celnic; îți stă bine la furcă, la războiu“ Și Mia m'ascultă și face tot ce-o învăț eu.

— Așa au trăit strămoșii noștri, așa trăim și noi.

— Viață de păcurari, nepoată, dar... veselă și înțeleaptă ca vremea.

După aceea Seana se sculă. Scoase din dulap o cuvătă cu smântână, puse pe tipsie câteva felii de cașcaval, faguri de miere, rupse cu mâinile o turtă și pofți pe Lena în sală ca să guste.

* * *

Înainte ca soarele s'atingă creasta Șindliului, Jogă își mulse mătrițele, își aruncă tălăganul pe umeri și porni iar. Trecu pe la Șopotul din Codru, intră în sat și s'abătău pe la casa lui Ciutră. Aici se opri. Își șterse fruntea cu mâneca și se uită spre cerdac. Nu eră nimeni. Ocolii grădina și,

când să treacă pe sub ferestrele din spatele casei, auzi un cântec care se pierdea în sgomot de spată și vătale :

— Nu vrea dada

• Să mă mărite,

Că spuneți

Că prea sunt mică.

— Cântă Mja, își șopti Jogă, oprindu-și respirația. Țese în războiu și cântă, singură ca o pasăre închisă. Dacă i-aș bate în geam? Dar... nu! Prinprejur sunt case, ferestre și după ferestre pândesc ochi pizmași, inimi viclene; sunt guri clevetitoare cari stau căscate zi și noapte ca niște guri de șerpi pline de venin.

În clipa aceea ușa din față se deschise. Jogă auzi sgomotul și păși înainte, pe drum. Aude că-l cheamă cineva din urmă.

Își întoarse capul și tresări :

— Tu m'ai chemat, surată Leno?

— Da, am fost la Mia, șopti Lena apropiindu-se.

• Jogă deschise niște ochi mari, aprinși.

— Am întrebat-o dacă inima ei bate în dorul tău pribeag ca și tine, ca viața ta poate, reluă Lena zâmbind.

— Și?

— Mj-a spus că te iubește adânc, mult, dar...

-- Spune, Leno, spune-mi tot.

— Părinții ei gândesc de Stă-Mărie s'o logodească după Mitri.

— Care Mitri?

— Feciorul celnicului Nacea.

Jogă tresări sbuciumându-se de par'că i s'ar fi rupt ceva din suflet.

Știrea Lenei simți că-i cade pe inimă neagră, grea ca o lespede de mormânt. Fruntea-i se încreți de gânduri sinistre. Își puse sfârcul mustaței în dinți și, mușcându-l, hohoti :

— Știam eu, știam că n'o să am parte de Mia.

Și ascunzându-și fața în tălăgan, porni spre pădure nebun, sălbatec, gemând cu desnădejde ca un vârtej din larguri pustii.

În seara aceea Costa a așteptat în zadar la Șcurgea pe fârtatu-său Jogă. Luna răsărise dinspre Chircuri palidă, tăcută, plină de taine, pășise pragul zării din dreptul Moașei, s'âscunsese pe după munți și Jogă nu s'arătă.

Trecu a doua, a treia seară; Jogă n'a venit. A patra seară Costa porni la stâna dela Ninicea. Găsi numai pe Miha întins sub o tufă.

— Unde-i Jogă, măi Miha? întrebă Costa hăulind.

— Nu știu răspunse Miha îngrijat. De patru zile n'a dat pela stână.

— O fi bolnav?

— O fi!

Și Costa plecă alergând la casa lui Jogă. În curte zări pe Mușa, mama lui Jogă, care prîvia în drum mahnită.

— Nu-i acasă fârtatul Jogă?

— Nu puțule, răspunse Mușa lăcrimând. De patru zile n'a venit să mă vadă, n'a trimis după pâine, după primeneli, după opinci...

— Are să vie, teto, încercă s'o mângâie Costa. Iacă, pornesc să-l caut. I-oi da eu de urmă.

Mușa, veștejită de chin, se sprijini de gard, iar Costa porni grăbit spre munte să-și caute pe fârtatu-său...

De pierderea lui Jogă vuiă toată Samarina. Unii spuneau că l-au mâncat fiarele alții se întrebau dacă nu l-au omorît arnăuții lui Șem; cei mai mulți însă susțineau c'a înebunit de dorul Miei și a sărit în prăpastie.

Mia auzise toafe câte se torceau în sat despre Jogă și plângea în taină, singură, nemângăiată.

Într'o seară vine la Mia surata ei Tana lui Duzeni și, găsind-o singură, începe să-i spuie:

— Știi, surato, că-i adevărat ce povestește lumea despre Jogă?

— Ce?

— Jogă-i mort!

— De unde știi?

— Ascultă. Aseară eram la șopot cu Anghîța lui Tăbucă, Sia lui Cheacă și alte

fete, când auzim pe Toli a lui Parafesta, care venise să-și umple cofa, că ne spune cu durere: „— Să știți, fetelor, că Jogă a lui Zechiu, frumosul, mândrul, iubitul păcurar, care-și pieptănă percea în oglinda isvoarelor și umblă veșnic cu doina în su-flet și cu cavatul în brâu, a murit“.—

— Cum? am țipat noi fetele!...

Și Toli, înduioșându-și glasul, ne arată cu dreapta culmea Moașei și urmă:

— Astăzi scoteam noatenii acolo, pe Moașa când, sus pe stâncă, zăresc un om. În mână ținea un cavat și cânta:

— Dorul meu și bucuria
A fost Mia, a fost Mia.—

Un vultur îl ascultă mai la o parte, încremenind pe-o smuche. După ce isprăvi cântecul oftă lung, adânc și, luând cavatul îl trânti de stâncă. Cavatul se fărâmă iar vulturul speriat sbură peste prăpastie.

După aceea aud ca un sgomot de trunchiu uriaș care se rostogolește din vârful unui munte; și-apoi... un vuet jalnic de suspine: — „De dorul tău Mio!“—

Când m'am uitat pe Moașa, nu mai zării pe nimeni!

— Și... de unde știi că omul acela a fost Jogă? îl întrebai eu.

— După graiu, după cântec; nu putea fi altul, adaugă Toli.

Mia începî să tremure speriată, să-și frângă degetele, să și le muște de durere. Înăma-i prinse să-i bată iute, sbuciumată, să i se umfle în doruri vii, chinuitoare și să gleamă lung, înăbușită ca un val înăspriț de furtună.

Tana, ghicindu-i suferința, o strânse la piept și, sărutându-o, o târă în grădină.

* * *

De Stă-Mărie, glasuri de tambure, flaute și cavale răsuna la Padea Mare. Mia a fost logodită cu Mitri iar celnicul Ciutră, după cum e obiceiul, pregătise lângă Mir-mișac o masă la care invitase aproape toată Samarina.

Pe un chîlim vârgat, lângă Ciutră, ședeă celnicul Nacea, apoi se înșirau ceilalți cu

bărbi și plete albe, patriarhale, Mitri îmbrăcat în țipună albă, șefi de caravane cu umeri lați, păcurari cu chiostecuri pe piept și cu opinci de piele, împodobite la vârf cu ciucuri, chirigii cu fețe bronzate, flăcăi vânjoși cu pistoale în brâu; apoi urmau femei mândre cu priviri senine, potolite, neveste vesele cu galbeni la gât, fecioare albe cu flori în cosițe, copiii neastâmpărați cu glasuri de șoim, înșfârșit o mulțime de invitați și curioși cari veniseră s'admire pe Mia lui Ciutră și să joace la logodna ei.

În stânga s'au aprins focuri și câțiva păcurari au început să-și învârtă frigările peste jarul care sfârâia în picurii de grăsime de miei. Cofele prinseră să gâlgâie din gură în gură în urări de bine, hora se încinse, iar pistoalele începură să scapere în vânt urmate de chiote lungi, ascuțite.

Femeile se prinseră și ele în joc, se prinseră celnicii; apoi săriră și bătrânii râzând, glumind, tropăind... Când apărură însă Ciutră în capul horei cu sarica albă pe umăr, cu cofa de vin în mână, veselia crescî, deveni sgomotoasă, pistoalele scăpărară mîși de fulgere și nenumărate buchete sburară din toate părțile, ningându-l cu flori.

Numai Mia și surata-sa Tana, retrase în umbra unui gorun, ascultau îngândurate când la veselia horei când la sgomotul Mirmişacului ale cărui valuri, rostogolite din stâncă în stâncă, crescuseră șalbatice și se umflaseră amenințătoare din pricina ploilor din ajun.

— Auzi, Tano? îngână Mia, arătând cu mâna spre horă.

— Da, surato, răspunse Tana. Toate se fac pentru tine, pentru logodna ta. Când ai să fii bătrână, o să-ți amintești cu drag de toate acestea...

— Dar... cine moare își mai aduce a-minte, Tano, de ceva?

— Nu știu, surato! Popa-lota încercă să încredințeze într-o seară pe tata că, dincolo de groapă, începe o altă viață.

— Și..., ca să trăești viața aceea, Tano, trebuie să mori?

— Dar surato! așa spuneă Popa-lota: Acei ce mor aici trăesc dincolo...

— Da Jogă?... O fi tot acolo?

— Dacă a murit, surato, trebuie să fie.

— De-ai ști, Tano, ce dor mi-i de Jogă! Aș vrea să plec, să-l găsec...

— Unde?

Mia nu răspunse. Buzele-i subțiate de durere se strânsură într'un lung oftat și capul îi căzu moale pe umărul Tanei. Își încleștă brațele pe după mijlocul suratei, apoi îngână plângând:

— Tano, eu sunt logodită, nu-i așa?

— Da, surato.

— Cu Mitri a lui Nacea?

— Așa, surato...

— Și o să-i fiu lui mireasă?

— Lui surato!

Mia iar oftă. Privirile-i umezi se pierdură spre râu și un gând ascuns îi fulgeră ființa. Apoi, scoțând inelul din deget, îl întinse Tanei:

— Atâta mă leagă de Mitri.

— Știu eu, surato!

— Știu eu, Tano; numai atâta mă leagă. De-acum sunt liberă. Pot gândi la cine vreau eu...

Și, hătărîndu-se, Mia adăugă:

— Ha! pe malul râului, s'adunăm flori.

Și suratele, prinse strâns de mână, coborîră singure la râu. De peste deal, cântecetele și veselia horei veniau line, pierdute ca niște svonuri din alte lumi.

— Vezi, Tano, valurile Mirmişacului, grăi Mia. Ce repezi sunt! De unde or fi venind oare? Unde merg? De ce se umflă, saltă, se lovesc de stânci, gem!... Vorbeso?... Ce-or fi spunând oare?

Și Mia se urcă pe punte râzând:

— Uite, adaugă ea. Dacă vreau, Tano, eu pot să pornesc cu ele la vale și să mă pierd departe, departe...

— Nu glumi așa, surato, că mă cutremur!

— Te temi, Tano, te temi de apă? Eu, prăvind-o, îmi vine să sar în valurile ei și să mă joc cu ele. Dacăș sări?!...

— Te înnecei, surato! Ai uitat? Acum

șapte ani, dacă nu eră Jogă, valurile a-
cestea...

— Ce eră să-mi facă?

— Te-ar fi dus moartă, surato, moar-
tă, cine știe unde...

— Ascultă, Tano! Baza de flori n'am
făcut-o în ajunul logodnei. Nu m'am scâl-
dat în rouă ca să-mă învioresz trupul. Ui-
te.. Vezi valul ăsta care vine năvalnic?
E cel mai sprinten, mai îndrăzneț. Pe creș-
tet poartă o cunună albă, de spumă. Poate
să mă cuprindă. Pornesc cu el, Tano! În
brațele lui are să-mi fie mai bine ca în
brațele lui Mitri. Vine, s'apropie de pod.
Imi face semn, mă cheamă! Tano, spune
mamei, spune-i că plec cu el, mă duc
departe, la Jogă. Ce bine-mi pare!

Și, săltându-se de pe punte, sări în
brațele valului înspumat care zoriă furtu-
natec la vale.

— Surato, surato, țipă Tana plângând,
și dete fuga la horă.

Intr'o clipă toți invitații tresăriră cu o-
chii fulgerători și sburară vârtej spre râu.
Desnădăjduită, Seana începù să-și smulgă
părul. Ciutră hohotia nebun și se bătea cu
pumnii în brațele celnicilor, femeile țipau și
își rupeau vestmintele, păcurarii uluiți alu-
necau prin râpi, alergau pe mal, se îndem-
nau, strigau.

Unii țărira pe Mia purtată de valuri
în leagăn ușor, la vale, cu brațele întinse.

— Săi în apă, Mitri, tună glasul lui
Costa, fârtatul lui Jogă, care cu sufletul
în sbucium luase parte la logodna Miei.

— Săi și scap'o. E logodnica ta,
mîreasa ta, repetară mai multe voci.

Mitri însă, plângând cu hohot, se trânti
cu iata la pământ și rămase nemiscat.

— Ah Jogă!... unde-i Jogă? Numai
Jogă putea s'o scape, aiură Ciutră leșinând
în brațele celnicilor înspăimântați! 1)

P. Papazissu

Suspin

*Că astăzi în cetatea de cărți m'am aplecat
Pe galbene volume cu colțul ferecat
Și am privit cu ochii măriți, sub lampa verde,
Cum Adevărul vine și 'n sul de fum se pierde;*

*Că poate strânsă 'n rochia ta neagră, ai trecut
Pe piciorușe repezi prin strada mea de lut,
De două ori cu blana pe gât înfășurată,
Când ți-ar fi cald mai bine, cu brațu-mi doar odată;*

*Că peste parcul rece prin care 'n friguri fug,
Pe gânduri Seara scapă din cornul de belșug
Al lunii de pe-un umăr scăpărătoare stele
Și urcă 'ncet pe boltă, urmată 'n șir de ele;*

*Că simț cum pleacă 'n mine, pe pânza lui, ușor,
Păianjenul de aur al unui lung fior,
Și-apoi s'aruncă 'n salturi și 'nfige 'n creștet dinții,
Când Visul în tăcere răsare 'n pragul minții —*

*Ce'nseamnă toate, dacă, la fel s'au risipit
Și numai amintirea mi-e 'n mâini ca un cujiț
Uitat de mult în brazdă, ce scos acu 'n lumină
Și-arată limba groasă de grunții de rugină?*

Emanoil Bucuța

1) Publicăm această bucată pentru imaginile interesante pe care le aduce din viața macedonenilor și pentru aerul de romantism primitiv pe care îl are. E o literatură regională care ar fi bine să se desvolte mai cu seamă în Macedonia, unde sufletul românesc e mai primejduit ca oriunde.

Cărturarii în politică.

Există la noi o seamă de intelectuali foarte distinși cari, concepând politica dintr'un punct de vedere cu totul teoretic, sunt lipsiți de acele însușiri sufletești, care tind să scoabă o idee în lumea realităților palpabile și s'o pue în condițiune de a fructifica cu folos pentru viața publică. Pentru acești intelectuali politica e numai o afacere de inteligență și cultură. Discursul lor terminat, se retrag în liniștea pătrînarhală a moșiiilor, ori în lumea preocupărilor savante, cu ferma convingere că au realizat un act foarte însemnat pentru țară. Preocuparea lor de căpetenie este de a da o turnură cât mai originală ideilor, de a face cât mai multă paradă de erudiție și de a străluci cât mai mult prin ingeniozitatea raționamentelor. Aceștia, trebuind să aleagă între umilul adevăr și un paradox interesant, n'ar ezită desigur să prefere pe cel de al doilea.

Ceeace interesează pe acești teoreticieni politici, este valoarea și distincțiunea ideilor în ele însele.

Ei sunt ca niște îndrăgostiți ai cugetării, cari, judecând prea mult asupra lucrurilor, se îndepărtează sistematic de trunchiul real al vieții și ajung să vadă, în loc de realități, simple proiecțiuni ale inteligenței lor. Ei formează podoaba efemeră a intelectualității parlamentare și prin atitudinea lor contrazic însuși fundamentul oricărei doctrine politice.

O altă concepție a rosturilor politice este fără îndoială și aceea care justifică un cult fără margini pentru oratorie. La noi, scopurile de căpetenie ale politice se confundă în opinia publică cu abilitatea de vorbire și că aptitudinile oratorice ale omului de stat. E destul ca cineva să vorbească frumos, să aibă un timbru plăcut pentru ca să fie proclamat ca un valoros reprezentant al vieții parlamentare. Astfel că destinele unei țări, în loc să atârne de greutatea unui spirit bine cumpănit și pornit spre acțiune, sunt

subordonate acelor modulațiuni mai mult ori mai puțin plăcute pe cari le produce organul vorbirei. Inteligența ori cât de mare ar fi ea, talentul oricât de strălucit ar fi, nu formează, prin ele însele, nici scopul nici esența vieții politice! De prea multă inteligență și de prea mult talent se resimt toate păcatele vieții noastre publice; dovada cea mai izbitoare că nu talentul nici inteligența necondiționată, hotărâsc valoarea faptelor politice. Un alt factor care le condiționează, este fără îndoială caracterul omului politic!

El este pârghia vie pe care se sprijină viața politică. El prezidează și determină înlăptuirea marilor acțiuni, iar nu simple idei, de oarece cu viața politică, intrăm brusc în lumea activității.

Acțiunea nu poate trăi prin ea însăși ca un simplu concept spiritual, ea nu este decît tiparul în care se va turna o realitate socială!

Dacă am suprîmă latura aplicativă a științei, aceasta ar continua totuș să aibă o mare valoare pentru noi, întrucât adevărurile enunțate de ea desleagă o mulțime de probleme ale conștiinței omenești. În acest caz nu și-ar pierde calificativul de știință de oarece însăși știința pură este o mare achiziție sufletească. Dacă am desface însă ideile politice de acțiunile pe care le subordonează, valoarea lor politică ar fi cu desăvârșire nulă. Oricât ar fi de interesante aceste idei, ele n'ar forma decât un material de speculații sociologice sau morale, întrucât nu există în domeniul politice ceeace am putea numi o știință pură decât sub accepțiunea unor principii cu totul generale și vagi.

Politica utilizează, ce-i drept, idei din domeniul multor științe, însă ceeace distinge caracterul ei de al științelor pe care se sprijină, este tendința aceasta pragmatică, pe care o dă oricărei teorii. Ideile de conducere și organizație socială ca să poarte denumirea de politice, trebuie să aibă în

ele acel germen de dezvoltare practică care să le transforme mai de vreme ori mai târziu în valori de acțiune. Ele impun omului de stat acea unitate de vederi și acțiuni care formează linia de demarcație a caracterului. Ele mai presupun o doză de energie și o tenacitate fără margini în urmărirea unui scop, calități care formează însăși baza caracterului. Astfel valoarea unei idei politice se reduce în ultima analiză la valoarea unui caracter. Ea strălucește mai mult prin greutatea faptului decât prin iscusința cu care a fost născocită.

Scriem aceste rânduri împotriva inteligențelor sterile, împotriva talentelor deplasate, împotriva acelor ratați plini de distincțiune, pe cari nu știu ce stea nefastă i-a svârlit în vârtejul luptelor politice, făcându-i să cheltuiască zadarnic atâta energie intelectuală și atâta scântere de spirit, pe un drum care nu este al lor. A sosit epoca vocațiilor în politică!

A sosit epoca, în care nicio energie nu poate, nu trebuie și nu are dreptul să se cheltuiască zadarnic pentru țară! Intelectualii naivi în treburile publice să-și iea drumul bibliotecilor și laboratoarelor! Literații să-și scrie în liniște opera lor departe de larma activității politice! Atâtea talente au fost absorbite zadarnic, banalizate și distruse de poli-

tică! Savanții să rămâie la universitate unde-i așteaptă tinerimea dornică de lucru și unde mulți figurează doar cu numele! Cum? în țara noastră, știința și arta nu formează un minister tot atât de însemnat ca și celelalte ministere publice?

Mai sunt oameni cari să râvnească fără nicio chemare la gloria demnităților politice, glorie bazată pe o lume de realități așa de schimbătoare și de imperfecte, când au în fața lor lumea aceasta a adevărilor statornice în care cugetarea științifică, și marile inspirații artistice, pot clădi o coroană neperitoare pe fruntea triumfătorului?

Sunt mii cari pot să prefere uneori cununile de hârtie poleită cu cari se împodobesc irozii de carnaval, în fața laurului strălucitor care poate să încingă fruntea artistului de talent ori a omului de știință?

În epoca noastră, viața politică cere oameni înarmați, cere caracterul întrepid al firilor pornite spre acțiune, voințe arzătoare, și o cugetare proprie acțiunilor politice. Aceia cari nu le posedă nu au ce căută în politică, oricât talent și cultură generală ar avea, căci politica nu este o tribună literară ori științifică, ci un vast atelier de muncă în care se elaborează piețele de organizație ale unei societăți.

Artur Enășescu

Semn rău

*Șri, străzile erau pustii...
Căsuțele doar fumegau,
Șașa cum singur rătăceam
Priviam cum fulgii mari cădeau.*

*Copacii negri triști stăteau...
Tar niște plopi cu foi de ceară,
Când am trecut prin praajma lor
Asupra mea se scuturară.*

*La dragostea-ne mă gândiam; ...
Șatunci, o, cât m'am tulburat:
O frunză'n dreptul inimii
Tubito, mi s'a așezat!...*

Ion Ojog

Cântec

*Femeo,
Azi, în toate te-am găsit:
Cu zâmbetele tale copacii s'au gătit.
În clarul zărei ochii tăi se oglindesc —
Tar lacrimile tale
Întregul cer împodobesc;
Cosifa ta e'n raza selenară
Și a zefirului suflare-agale
Suflarea ta e...
Tar duful tău, plutește blând în toată liniștita
sară.*

Ion Ojog.

Comănești.

Fragment din amintirile de război.

Un căpitan de Roșiori, o spadă lungă, un d'Artagnan rătăcit în Moldova vremurilor noastre, mă îmbia înainte de război, să mă înscriu voluntar la cavalerie.

„Ce-ai cătat tu la pifă în '913? Cred că de data aceasta vei veni cu noi. Cavaleria este arma cea mai aleasă. Ei i se cade cinstea să fie în frunte la recunoașteri și la atacuri, ea deschide calea celorlalte trupe. S'apoi... mergi călare și poți privi de sus la cei ce-și târă picioarele prin prafuri și noroaie!“

„Iubitul meu, îi spun, eu de sus nu pot privi la nimeni. Am o vedere slabă și trebuie să mă uit de aproape.“

Cu cât sunt oamenii mai jos, cu atât îi văd mai bine.

Cât despre cinstea de-a fi în frunte, eu văd că în războiul de azi toată lumea stă la fel, în pământ ca șobolanii. În frunte stă numai viteazul, iar în coadă fricosul. S'apoi — oricum ar fi — pe câmpurile Bulgariei mi-am legat sufletul de infanterie. Am fost în regimentul 37 și vreau să-i rămân credincios!“

D'Artagnan al II-lea îmi strânse mâna, zicând: „Trei și cu șapte face bac. Te plâng. Dar credința ce ai păstrat-o regimentului D-tale te onorează. Te felicit!“

Când a sunat goarna, n'am șovăit o clipă. Eram în București. Am luat cel dintâi tren spre Nordul Moldovei și am tras în gazdă la tata Regimentului. Brigada m'a depărtat vremelnic de el, dar mi-a dat puțința să-i urmăresc mai de sus întreaga activitate în timpul acestor două luni de război. Și-acum mă întorceam în sfârșit în sânul familiei.

Am ajuns la Comănești în ziua de 26 Octombrie 1916. Două batalioane erau în odihnă, iar unul săpa la tranșee în spre Moinești-Tetcani. Cum era tocmai Sân Dumitru, ofițerii înjghebase la popotă omica serbare. Așa sindrofie lipsită de veselie nu mai pomenisem. Nici răsete, nici glu-

me; vorbe în șoapte, fețe trase și necăjite, curat praznic de înmormântare!

„D'apoi, bine, îl întreb pe vecinul meu de masă, chef e acesta? Ce suntem toți așa posomorîți.“

„Dacă vrei să pricepi, îmi răspunde el, vino după prânz la apelul batalionului!“

Nu l-am mai întrebat nimic, căci începusem să înțeleg. Isprăvindându-se prânzul, ne scularăm cu toții de la masă, tăcuți și gânditori.

La ora trei, batalionul se adună pe platoul din dosul gărei. Soldații veneau câte patru, încet, cu ochii la pământ. Păreau îmbătrâniți. N'am auzit, ca de obicei, vreo glumă spusă în treacăt, vreun răs înfundat; n'am văzut vreo mișcare mai vioae. În tăcere, se așezară în careu, pe companii și așteptară. Dureroașă și neuitată clipă.

Lipsa la apel după bătălie!

Tăcerea cea lugubră când ofițerul strigă un nume care se pierde în văzduh, fără ca acela ce-l purtase să mai poată răspunde vreodată. Apoi un glas șovăitor care șoptește: „mort!“ Și încă un nume, și iar tăcere, și din nou șoapta pornită din rândul fraților stingheri: „mort!“

Câți, Doamne, sunt? O sută? două, trei?—o mie? Morți, răniți, dispăruți, regimentul e înjumătățit. Din 3300 de oameni, n'au rămas două mii!—

De când părăsisem regimentul la Moinești și până îl găsisem iar aci în Comănești, el avu de înfruntat pe valea Uzului niște lupte uriașe care-l decimase.

În zilele dela 10 la 13 Octombrie șiroae de sânge românesc înroșise muntele Lașoș. Dușmanul, spulberat, fu nevoit să-și facă întoarsă calea. *

Împună cu luptele dela Oituz și dela Cașin, cu cele dela Mărăști și Mărășești, luptele de pe Uz vor rămâne nepieritoare în istoria neamului nostru. Colțul acesta al Moldovei, cuprins între Siret și Trotuș, va fi pământul făgăduinței al României

viitoare. Generațiile cari vor urmă vor îngenunchia pe el și vor stropi cu lacrimi acele locuri pe cari le-au stropit cu sânge înaintașii lor...

Dar viitorul, pe care-l vedem azi atât de strălucit, se arată foarte confuz soldaților de atunci. Ei trăiau în prezent. Iar prezentul lor era vuetul îngrozitor, care le mai țiuia în urechi, al ghiulelelor ce se sparg, al granatelor ce trosnesc, al mitralierei ce tăcănește. Prezentul lor era o vedenie de moarte și de sânge, o rană deschisă, un chiot de durere, o istovire trupească și-o slăbire de nervi. Era părerea de rău după tovarășii morți, frații de armă și de neczuri, cari mai eri luptase cu dănișii cot la cot, iar astăzi zăceau sub o cruce de lemn, de nu stăteau cumva azvârliți prin pădure, cu burta umflată, pradă de vulturi și de corbi!

„Te mirai că prânzul a fost posomorit“ îmi spune camaradul.

— „N'am știut“ îngânai eu, oarecum rușinat.

— „Dacă n'ai altă treabă, vino cu mine la cîmitir“.

Comăneștii e un sat mare și bogat, ce-și întinde casele vesele de-alungul apei Trotușului. Locuințele țărănești sunt frumoase; unele clădiri acoperite cu tablă albastră sau cu țiglă roșie se desprind frumos pe verdele munților, care înconjoară satul din trei părți. În capătul de miazăzi, închis între niște ziduri groase de piatră, din mijlocul unei bătrâne grădini, răsare, printre copaci, un mare palat boesc. Mulți stau în treacăt de-l privesc, clătînând din cap: „Frumos e, Doamne; e de piatră!“

Dar în capătul de miazănoapte, pe-o muchie de deal, stă o bisericuță de cărămidă, singuratecă ca un stejar. Tot farmecul Comăneștilor i-l dă acest sfânt locaș al lui Dumnezeu. Se înalță, de-asupra întregului sat și parcă veghează de sus la liniștea celor din vale.

Urcăm încet poteca ce duce acolo și ajungând la gardul care împrejmuiește ci-

mitirul din preajma bisericii, împingem porțița și intrăm.

— „Uite, îmi zice prietenul, aci zac camarazii noștri. Doi din ei au fost cu noi în Bulgaria. I-ai cunoscut și tu. Alții au rămas în pădure. Nu i-am putut găsi!“

La dreapta cum intri sunt trei morminte proaspete, acoperite cu flori. Pe crucile de lemn trei nume sunt săpate:

Borcescu, Mihulescu, Bătrânul.

Pe cel din urmă l-am cunoscut puțin. Un tânăr sublocotenent de rezervă, mort în fruntea plutonului său.

Pe Mihulescu îl țineam bine minte. Un băiat înalt, subțire, cu un păr bălai cum e mătasa de porumb. Invățător de prin Olt, pripășit în Moldova. Încă din 913 mă mirase contrastul între firea lui stângace și părivirea lui hotărîită. L-am mai văzut adesea în Transilvania, tot așa liniștit, tăcut, dar cu licărirea cea stranie de voință în ochii lui albaștri. Era locotenent. La un atac, pe Lapoș, în fruntea companiei lui, a fost prins într'un foc încrucișat de mitraliere. Înaintând prin ploaia de gloanțe, striga soldaților din urmă:

„După mine, băeți! Cine-o cădea să cadă, dar cine-o ajunge s'arate străinului ce poate un Român!“

A murit acolo, ciuruț de gloanțe, iar peste trupul lui au trecut Românii și-au arătat ce pot.

Borcescu, căpitan activ, comandă batalionul. Firea lui veselă și gumeață, inima lui blândă și iertătoare, sufletul lui curat și drept făcuse din omul acesta un fel de icoană de sfânt la care se închinau soldații. La Bucșiu se smucise din mâna Ungurului, dar de obuzul Neamțului nu i-a fost să scape. L-a spîntecat o schijă de obuz, pe Valea Uzului, la postul lui de comandă.

Tustrei se sbuciumase în chinurile luptei, tustrei zac deacuma, unul lângă altul, netulburați de nimeni în somnul lor de veci.

„Ceasul morței este neapărat, dar nimărui știut“ ziceau bătrânii noștri în diatele lor. De oarece el e neapărat, mai bine c'au murit acum, tineri viteji cu arma în

mână, pe câmpul de onoare, pentru peticul acest de pământ ce nu l-am da în schimbul unei lumi întregi, decât *mai târziu*, bătrâni gârboviți, într'o odae întunecoasă, cu o viață de dureri în urmă și de păcate neis-pășite.

N'am simțit niciodată, o liniște mai mare pătrunzând până în adâncul sufletului meu, ca atunci, în fața acelor morminte din ci-mitirul cel pustiu.

De pe pământul răscolit culeg o floare veștejită.

În vale acoperișurile sclipeau la soare, iar dintre ele răsărea de-o șchioapă mă-rețul palat al lui Ghica. „Frumos e, Doam-ne; e de piatră!“ Dar nu știu cum, mai bine îmi place mie bisericuța cea din deal și mai frumoase mi se par cele trei mor-minte cu crucile de lemn.

C. Gane

La Răscruce

*În suflet, ca pe-o cale pustie, sânt răscruci,
Întrețări de drumuri sălbatice, streine
Ducând spre patru colțuri... Pe care să apuci?
Meleagurile-s rele și nimeni nu-i cu tine.*

*Răspântia e moartă și câți s'au perindat
Nu ți-au lăsat o urmă, un semn care s'arat
De-a nimerit vre unul pe drumu-adevărat.
Doar cruci fără de slove de-alungu-s presărate.*

*Un han, din care numai pereții au rămas,
Cu hruba părăsită, un puț fără isvoare
Și-un plop uscat alături ca o spânzurătoare,
Îți spun că nu e locul făcut pentru popas.*

*Te simți pierdut departe, răscrucile-s pustii
Și-ai vrea să fugi din aste paragini blestemate...
...În suflet sânt răspântii: ajungi fără să știi
Și șovăi la o furcă de drumuri neumblate.*

Pârgă

*Am fost un pom zăbavnic, târziu am răsărit...
Nu m'au cruțat nici grindeni, nici secetă'ndelungă,
Mi-s crengile sucite și cresc pipernicit,
Iar biata rădăcină, căsnindu-se s'ajungă
În lutul gras și reavăn, prin pietre-a sfredelit.*

*Dar astăzi, peste vremuri, rodesc: prin mii de porți
Din fund amara sevă suind, se îndulcește
Și-a soarelui lumină o plăzmuște'n flori...
Azi visul rădăcinii pe ramuri înflorește,
Voios stă rodul ciucur și'ncet se pârguește,*

Și, 'ncovoiat sub pârgă, aștept culegători.

V. Voiculescu

Picioarele din Pind

Sunt toate copile de baci și păstori
Cu părul ca umbra de cetină deasă,
Crescute în doine, în basme de flori
Și'n datina sfântă de-acasă.

N'au rochii de aur subțiri, străvezii...
Dar mândră și'n flori li-i cusută scurteica
Ce mâna lor sprintenă 'n ore târzii
Le-o țese 'n răsboiu cu suveica.

Iar mâinile lor nu le-ascund în mânuși...
Cu brațele deschise aleargă în soare
Și'n ciuda străinelor fete-păpuși
Par niște statui mișcătoare.

Nu poartă 'n picioare pantofi de argint...
Sandale din piele de ciută 'și fac toate;
Iar pletele lor cu parfum de yacint
Se 'noadă 'n cosițe pe spate.

Când vin dela stână în zori și pe drum
Râzând duc gălețile pline cu lapte,
Obrajii lor rumeni respiră parfum
De rodii și piersice coapte.

Nu's fete de prinți, de sultani sau de bei,
Ci zâne din țara cu zimbrî și bouri....
Pe sânul lor tânăr se sbat porumbei
Și'n piept numai doruri... și doruri!

Căci toate's copile de baci și păstori
Cu părul ca umbra de cetină deasă,
Crescute în doine, în basme de flori
Și'n datina lor sfântă de-acasă.

P. Papazissu

Dări de seamă

Mircea Rădulescu: Poezii de războiu. — Edit. Socec, București 1919.

La al treilea volum de versuri, e de presupus că un poet și-a atins maturitatea talentului. Judecata critică prin urmare nu mai poate fi reținută de prudența binevoitoare pe care întotdeauna o ai față de începătorul în care presimți mugurul talentului. E vârsta bărbătească în care adevărul se poate spune în față. A-l ocâli ar fi chiar o vinovăție. Și dl. Rădulescu a atins pe deplin această vârstă. Se cuvine dar să i-l spunem.

Să recapitulăm. A publicat acum câțiva ani un volum — *Leii de piatră*, — în care, cu multă pretenție, se desvâluiau foarte puține calități. Era o poezie verbalistă, cu gesturi și atitudini grandilocvente, dar fără gândire și fără sentiment. Era ceace se poate numi literatură fără să fie însă și poezie. Câteva cuvinte răsunaătoare totuși, câteva versuri uneori isbutite ca formă, îndreptăteau o nădejde. Un versificator bun ar putea fi și un poet. Și generozitatea publicului nostru — tot atât de tânăr și el ca și literatura care l-a creat — s'a grăbit să acorde cu anticipație tânărului versificator un titlu pe care însă nu-l cucerise încă.

Curând dl. Mircea Rădulescu ni s'a înfățișat din nou. *Poemele eroice* apăreau sub bune auspicii. Talentul tânărului Rădulescu era creditat pe piață fără gir, reclama nu lipsea, iar publicul — fericitul nostru public — se găsea și într-o dispoziție specială. Inferbântat de războiul pe care îl presimțea, hrănit zi cu zi de îndemnurile eroice ale întrunirilor și ale presei, aștepta poetul care să-i prindă în cuvinte de foc bătaia sângelui ce-i ciocotea în vine. Tânărul Rădulescu a fost atunci în notă. *Poemele eroice* vorbeau de toate câte se rostogoleau în mintea încălzită a cititorilor războinici. Volumul însă era o poliță nouă. Absență totală a artei; iar literatura, inferioară primului volum. *Poemele* erau niște aritmo-grafe în care strofele se puteau interverti după voe pentru a da rebusuri deosebite. Versurile mai păstrau însă regularitatea de formă care creiase și cea dinții iluzie. Cu silabe bine numărate pe degete și cu rime sânguincios căutate în dicționar. Era totuși prea puțin și câțiva nerăbdători începeau chiar să-și exprime nemulțumirea. Numai știu cine a vorbit atunci și de Bolintineanu.

Pe urmă a venit războiul. Dl. Rădulescu și-a instrunat din nou lira. Eroismul îi oferea toată gama. Și după succesele de cupletist al grădinilor de vară, iată-l apărând cu acest din urmă volum, în care încăodată eroismul devine temă de inspirație. De rândul acesta însă lucrurile s'au mai schimbat. O poliță prea multă vreme neplătită, devine o poliță protestată. Iar *Suflet și uzină* anunță un faliment iremediabil.

Răsfoesc poeziile acestea cu titluri răsunaătoare, și încerc să recitesc versurile cu care sunt obicinuit de atâta vreme. Dl. Rădulescu nu mai aduce nimic nou. Număr silabe și subliniez rime. Aceleași lucruri. Sunt vechile fraze cu

sonoritate de ziar, pe care scriitorul acesta le prescrie de atâția ani și în care parcă numai ordinea cuvintelor e schimbată. Incolo, aceeași lipsă totală de artă.

Poezie eroică? O caut și nu știu dacă din reminiscențele ritmice ale altora s'ar putea face în adevăr poezie. Dl. Rădulescu face poezie eroică cum a făcut Bolintineanu sau Alexandri sau Nenițescu; cu armonia lor adeseori, fără entuziasmul lor întotdeauna și de multeori cu mai puțin talent decât aceștia. Căci iată în adevăr în ce versuri deșelate și infirme, înădite din umpluturi își exprimă tânărul Rădulescu admirația pentru soldații noștri:

*Nu! N'ați murit. Știu bine. Nu e nici-o putere
Să'nfrângă uriașa pornire de eroi;
Când sunteți fiii unui popor ce'n vecl nu pieri,
Cum ar putea să moară vreunul dintre voi?*

Admirați mai cu seamă acest „fiii unui popor ce'n vecl nu pieri“ cu care poetul se urcă până la aurora poeziei noastre eroice, când barzii naționali ne prevedeau viitor de aur. Și iată, în aceiași poezie, versuri pe care le-ar fi putut subscrie Cârlova înșuși în clipele lui de entuziasm:

*Când fără de pereche al vostru fapt de arme
In ochii omenirii întregi s'a oglindit!*

Dl. Rădulescu devine atunci evocativ. Și'n versuri închinatelor celor ce s'au jertfit pentru pământul nostru, încearcă să cânte fericirea lor. Găsește atunci accente ca acestea în care-și pune toată emoția:

*O! Fericit acela ce-și pierde brațul stâng
Și luptă înainte lovind cu mâna dreaptă.*

Preciziunea e remarcabilă. Un soldat care-și pierde brațul stâng e desigur mai mare decât unul care și-ar pierde brațul drept. Deci, fericite de el. Și fericit el însuși poetul încheie poezia aceasta inspirată cu un vers care țipă — ce e drept — de cacofonie, dar care totuși e în notă:

O! Fericii!

Acei ce cred, c'aceia vedea-vor biruița!

Lira tânărului poet însă are mai multe coarde. Admirația lui se întoarce adeseori și către eroii din alte vremi. De rândul acesta e mai original. Ne obicinuisem să facem din voevozii noștri, luptători cinstiți și evlavioși, în cari vitejia soldățească era amestecată cu creștineasca frică de Dumnezeu. Dl. Rădulescu e mai viguros și mai primitiv. Voevozii săi au altă înfățișare:

*E ziua cea mare de praznic
Voevozilor tăi le e sete
Vor sânge dușman să se'nbote
Și'n spartelă cranii să-l bea!*

În fața dușmanului, vitejii noștri voevozi nu se mai pot ține. Transfigurați de furie, ei își sbârlesc părul, dinții le clănțane în gură, li se înțepenesc degetele nervos,ucid, și cu pocale de țeste fac beție de sânge. E un fel de a-i admira. După cum tot un fel de a admira e și în versurile acestea:

*Al vostru sânge nfrânge în noi trecutul mort...
Da! voi sunteți imboldul, iar noi suntem*

*mișcarea; —
Păpuși de lut noi suntem — Voi tainicul resort.*

Toată admirația sa pentru eroismul soldaților noștri, acești „fii ai unui popor ce'n veci nu piere“, cari au făcut războiul acesta uriaș în care s'au cheltuit atâtea trupuri și atâtea suflete, tânărul Rădulescu și-o concentrează într'un singur vers bine sugerat:

Păpuși de lut noi suntem...

Ar fi însă prea puțin. După admirația pentru eroismul voevozilor și eroismul păpușilor de lut de azi, vine și ura împotriva năvălitorilor. Aici dl. Rădulescu își atinge culmea inspirației. Elocvența își deschide toate izvoarele și verbul curge spumos și generos ca'n bunele zile ale eroismului nostru cetățenesc. Veți vedea cum tânărul poet nu uită nimic din invectivele ce se cuvîn barbarilor năvălitori. Căci iată de pildă Austria:

*Tu vei pieri, Austrie perfidă!
Ca jările acelea blestemate
De Dumnezeu, că prea ai fost avidă
Prea ai trăit din jaf și strămbătate.*

Admirabil de tare și mai cu seamă poetic argumentul. Prea ai fost avidă Austrie perfidă! Vei pieri dar. Și mai departe poetul își precizează viziunea care începe să capete o adevărată forță profetică:

*Tu vei pieri, Austrie perfidă;
Tu te vei desmembra ca ori și care
Alcătuire stearpă și hibridă
Ce n'are avânt și nici răsuflet n'are*

Ura svăcnește așa de puternică încât poetul renunță la orice artificiu și verbul său devine expresia crudă și naturală. Ce vreți? Uneori poezia e cu atât mai tare cu cât devine proză. „Tu te vei desmembra ca orișicare (admirabil acest „ca orișicare“) alcătuire stearpă și hibridă!“ E măreț. Însfârșit:

*Tu vei pieri etc...
Vedeau-vom spulberat conglomeratul
De neamuri asupra și nșelate.*

Cu fiecare strofă nouă, interesul nostru crește. Poetul e logic și just. Dl. Rădulescu a prins în adevăr în cuvinte de foc tot ceea ce întrunirile vremii purtau pe placardele războinice și tot ceea ce zierele ne aduceau în titlurile cotidiene: Și „Jos Austria perfidă“ și „Desmembrarea Austriei“ și „Conglomeratul de națiuni“. Eternitatea trebuia să cunoască prin pana unui poet tot ce-a mișcat armatele în războiul acesta uriaș. Și de aceia dl. Rădulescu va avea grija să nu uite nimic Căci iată mai departe chiar cauzele economice ale războiului prinse în versuri remarcabile:

*Când grelele divizii, talaz peste talaz,
Sosiră la hotarul Moldovei, să scoboare
Spre Rusia imensă — mirajul de grânare—
Voind să cucerească fertilul Caucaz —*

Apoi viziunea epică crește, devine consistentă și poetul va trece la nemurire tot ceea ce efemerele dări de seamă ale ziarelor n'au putut decât să banalizeze. Căci iată și lupta de la hotarul Moldovei, în drumul fertilului Caucaz:

*Torente de obuze, de puști, de mitraliere,
De automobile blindate, de chesoane,
Veneau aruncătoare de bombe, mortiere,
Incendii și gaze asfixiante.
Veneau în defilare de forțe violente
Copite, cisme, roate, cu vuet monoton
Și'n fruntea lor von Morgen, von Makensen și
von Delmisingen etc.*

E de ajuns, cred. Am citat atâtea cât ar fi fost de ajuns și pentru cea mai frumoasă carte de poezii. Și-am făcut-o fiindcă se cuvinea să i se spună odată răspicat dl. Rădulescu, ce neant închide inutila eleganță a volumelor acestora. Am desprins citatele acestea aproape la întâmplare, aș fi putut să mă servesc și de altele. La fiecare vers inspirația eroică a tânărului scriitor aceiași e. O banalitate de ziar însă, sau un refren de întrunire publică versificat și pus într'un volum pretențios, nu se poate numi în nici un chip poemă eroică. Și dl. Rădulescu nu aduce nimic mai mult. Căci vom refuza titlul de poezie, platitudinilor înșirate pentru capriciul a două cuvinte ce pot rima sonor, sau pentru accentul ritmic al unei fraze lipsită de orice frumusețe și penibil construită. Dl. Rădulescu n'a isbutit în volumul acesta să ne dea nici o bucată, repet nici una, care cu oricâtă bunăvoință să poată fi numită poezie.

Și răsfoesc volumul din nou. N-am găsit poezia eroică, dar poate vom găsi versuri. De rândul acesta deviu mai atent. Tânărul acesta creiașe altădată o iluzie. Aducea un vers care de obicei era numit sonor. Era socotit un bun versificator. Verific. Și mă întreb, ce înseamnă un bun versificator? E oare numai meșteșugul de a număra exact silabele pe degete și de a rima „aer“ cu „Steyer“, „talaz“ cu „Caucaz“ sau „gaze-asfixiante“ cu „savante“? Mi se pare că nu.

Versul corect e versul armonios nu numai în aparență, dar organic armonios. Versul corect e versul frumos, în care rima e rară, bogată și bine găsită — și rimă rară, bogată și bine găsită nu înseamnă „Steyer“ și „Mackensen“ — în care eufonia vine de la sine, în care sintaxa se împletește armonios cu senzul interior al versului, și în care imaginea răsare conturată elegant și sigur. Versul corect nu e vulgaritatea sonoră, care se măsoară cu metrul, în care lipsa de sintaxă se cheamă licență și în care imaginea e absentă sau un banal clișeu de gazetă.

Tânărul Rădulescu însuși nu are nimic din ceea ce se cheamă vers frumos. Poeziile sale sunt tot atât de inferioare și ca factură cum sunt și ca fond.

Căci un poet care pentru a-și plasa o rimă, sau pentru a termina o strofă are nevoie de cuvinte de umplutură pe care nu le poate ocoli, e departe de sigur de buna tehnică a versului. Am citat și subliniat în deajuns pentru a nu

mai fi nevoie să insist asupra acestui lucru. Umplutura și banalitatea sunt cele mai de seamă mijloace tehnice ale acestui versificator.

Cum am putea numi un bun versificator pe scriitorul a cărui ureche n'a fost supărată de versuri oribile ca acesta?

...O! Fericiți

Acei ce cred, c'acșia vedea-vor biruința!

Și cum s'ar putea numi versuri frumoase tri-vialitățile risipite la tot pasul în cele mai vul-gare și disgrațioase imagini:

Al prea curvit și-ai îndrăgjit arginții.

sau:

... Lăcomia ce se naște

In burta unui Cezar fără vlagă...

ori mai departe:

Tu stai îndestulată cu pântecetele 'n soare

sau în aceeaș:

Iar brațele în care creșteau puteri de taur
Stau moi și suflecate la marginea tejghelei.

Și vers frumos se poate numi versul în care imaginea e împetecată fără nici-un rost des-văluindu-ți toată lipsa de simț literar a poe-tului?

Când fiece mormânt e un drapel,
Ce va striga de-apururi: Înainte!

Morminte care fălăe ca niște drapele și care strigă, înainte! Asta se cheamă vers frumos?

Ceeace e mai grav însă la d-l Rădulescu, e că d-sa nu cunoaște încă gramatica românească, Dacă într'o literatură ceva mai pretențioasă decât a noastră s'ar fi ivit un poet care să construiască atât de curios frază, el ar fi fost înmormântat de cel dintâi volum. D-l Rădulescu a fost îngăduit și iată versuri desprinse din acest al treilea volum. Voi cita numai câte-va, deși ele sunt nenumărate:

In colțul tău de țară ce vină tu aveai?

E inversiunea favorită a poezilor din vremea lui Gr. Alexandrescu, dar neîngăduită în poezia noastră de azi când limba românească a căpătat mai multă fixitate a formelor. D-l Rădulescu o face însă și o repetă cu o satisfacută seninătate. Dar iată și lucruri mai grave, versuri în care subiectul e confundat cu complimentul drept:

Căci din tunul care ei îl plămădesc
Va striga spre ceruri viața etc.

Il aud par'că pe Agamiță Dandanache: „Eu care famelia mea...” La d-l Rădulescu desigur că asemenea construcții se numesc licențe, și tot licență trebuie să fie și în refrenul acesta ce te face să roșești de rușine:

O! Wilhelm, O! Wilhelm, ce cauți în munți,
Ce vrei de la noi a ne cere?

Ce vrea oare poetul la noi a ne spune cu a-

ceastă frază barbară, ce pare a fi scrisă de un strein care nici nu bănuiește gramatica românească? Și cum se poate numi construcția aceea pe care o descoperim în altă parte?

Că cel care spada o trage trușă
De spadă-i merit ca să piară.

Se zice: De spadă-i merit să piară. Dl. Rădulescu n'a citit desigur „Procesul-verbal” al lui Caragiale, căci poate atunci și-ar fi amintit de comisarul care, cam cu același simț al limbii și cu aceeași cultură gramaticală ca și poetul nostru, ar fi scris: De spadă-i merit pentruca să piară.

Și când citez, mă gândesc la nobila revoltă a lui Faguet, care descoperind greșale de gramatică în versurile unui poet de talent nu s'a putut reține ca într'un moment să exclame: —Asemenea oameni ar trebui bătuți în piață cu biciul! Nu, dl. Rădulescu să fie liniștit. D-sa e mai puțin poet. Și ceeace e de exclamat în cazul său, e numai: — asemenea oameni ar trebui să învețe măcar gramatica!

Iată ce s'a numit vers corect și sonor la dl. Rădulescu. Versul înădit cu umpluturi, versul pătat de cacofonii, versul Vulgar și trivial, în care eufonia e inexistentă și ritmul mecanizat, versul în care imaginea e lipsită de logica poetică, versul agramat, nu poate fi nici frumos, nici corect și nici măcar sonor. Toată îndemânarea de versificație, care la început dădea făgăduiala unui talent, e atât de factice și lipsită de resurse, încât la acest al treilea volum cade și iluzia din urmă. *Suflet și uzină* nu oferă nici din punctul de vedere al formei nimic artistic. Hotărît, dl. Rădulescu nu e nici poet și nici măcar un versificator îndeajuns de abil. E adevărul pe care am face rău dacă l-am mai ocoli.

O desamăgire e desigur întotdeauna dureroasă. E însă cu atât mai dureroasă, cu cât e mai târzie. Nu e vorba de desamăgirea d-lui Rădulescu, ci de a celor ce așteptau dela d-sa talentul. Pentru literatura noastră nu e nici cea dintâi și poate că nu va rămâne nici cea din urmă. E aproape o boală a literaturii noastre mulțimea acestor gloriole acordate generos cu anticipație și naufragiate apoi în impotență. Sunt experiențele pe care le face o literatură tânără și dornică de talente și ceeace s'ar putea numi *protecționism literar*. E însă o boală ce-și poartă remediul în ea însăși.

Cât îl privește pe dl. Rădulescu, se pare că și-a înțeles în cele din urmă pe deplin desti-nul. Căci alături de poeziile uscate și scârțâ-toare ale inspirației sale eroice, tot mai rară, își creiază tot mai stăruiitor o carieră nouă din improvizatiile vulgare și pornografice ale revistelor de grădină. E desigur un gen care fi făgăduiește mai puține desamăgiri, iar lite-ratura va fi și ea scutită de atâtea rostogoliri de vorbe, culese și înseilate cu atâtea penibile și zadarnică trudă. Și iată de ce, dacă nu-i putem acorda nici o laudă pentru *Suflet și uzină*, n'avem decât cuvinte de încurajare pentru autorul „Pisicei pe orez”.

Al. Al. Busuioceanu

Cronică.

Teatru.

Candida de B. Shaw

„Candida” este cea dintâi lucrare a marelui satiric englez jucată pe scena unui teatru românesc. Prin caracterul revoluționar al artei sale care depășește cadrul oricărui convenționalism teatral, prin echivocul atitudinilor, prin structura bizară a personajilor care deși înfățișate cu'n realism crâncen, au în ele ceva fatic și trăesc mai mult din viața lăuntrică a conștiințelor prelungindu-și înțelesul dincolo de hotarele obișnuitei realități, în sfârșit, prin îndrăzneala temelor atacate și prin acea subtilitate paradoxală a cugetării sale, Bernard Shaw este prea puțin făcut pentru a fi bine înțeles și interpretat de publicul românesc. Mare distrugător de iluzii, satiric delat Nord, izbește fără cruțare tot ce idealitatea sufletului modern are mai sfânt în materie de crezuri și de convingeri, desvâlnuind la baza celor mai generoase elanuri, resorțuri intime și egoiste.

Opera sa este ca un cap de madonă, în care ochii plini de beatitudine cerească urmăresc viziunile cele mai ideale, iar buzele printr-o ciudată înpreunare de expresiuni, apar contractate într'un suris răutăcios și sardonice.

La Shaw toate înpreunările de contraste sunt posibile în interiorul aceluiaș suflet. Sublimul este împins până la ridicul, eroismul moral până la păcat și crimă, cea mai suavă stare de poezie până la detracare, iar virtuțile cele mai valoroase, sunt puse în condițiuni de așa natură încât nu numai că devin inutile dar apar mai primejdioase decât viciile.

Și la Ibsen, eroismul moral este împins până la cruzime, depășind orice caracter omenesc, dar conservă mereu acea elevațiune, pe care o radiază în jurul lor marile idealuri, pe când la Shaw care este un ironist, ridicolul și absurdul isbucnesc la fiecare pas, din natura curioasă a circumstanțelor în care-și plasează eroii.

Această fuzionare de elemente opuse sau mai bine zis, transfigurare ciudată a primelor impulsuri sufletești dau un farmec special personajilor sale. Închipuiți-vă o madonă de Raphael, cu surâsul melistofelic, un Cezar printr'a cărui maiestate ar transpira ceva din sufletul lui Brutus, un temperament sensual de Mesalină, care ar împrumuta privirile candidale ale unei Ofelii, toate aceste fuzionări de contraste pot lămuri puțin, opera lui Shaw.

Shaw este un satiric fără a fi un moralist, un răsvrătit și-un distrugător de valori, fără a fi un luptător în sensul lui Ibsen.

Opera sa este lipsită de perspectiva oricărui ideal; cu toate acestea dacă am căuta năstă decât unul, acesta nu ar putea fi decât adevărul complet în toată goliciunea lui, adevărul privit în față cu o cruzime diabolică, și închizând sub forma unui paradox, o gamă întreagă de alternative sufletești, începând cu cele mai ideale și sfârșind cu cele mai josnice —; toate armonizate bizar între ele.

Morala pare să-l intereseze pe Shaw, mai mult în dramatismul ei decât în scopurile fi-

nale. El simte nevoia de-a construi mărețe eșafodaje sufletești, pentru a mări și mai mult emoția și sarcasmul distrugerii. Acest nihilism moral îl deosebește fundamental de Ibsen, deși prin caracterul lor masiv și simbolic, personajile sale au în ele mult din construcția eroilor ibsenieni.

Cu deosebire de celelalte piese ale lui Shaw, „Candida” prezintă oarecare unitate scenică. Acțiunea este mai mult interioară, iar cele două personaje principale, pastorul Morell și poetul Marchbanks cu tot realismul guduitor în care sunt zugrăvite, par să aibă un înțeles superior și abstract, simbolizând două laturi integrante ale sufletului omenesc. Ironia crudă a lui Shaw, descoperă la ambele câteun viciu de organizație. „Candida” este soția pastorului anglican, Morell, om înzestrat cu o voință energetică, din acea rasă a marilor fanatici, cari unesc pedanteria moralei puritane cu multă putere de personalitate. Morell își are o viață organizată matematic, după axiome și formule pretențioase, rămânând chiar în raporturile lui intime același predicator grav și sentențios.

Candida pare să fie soția devotată și plină de resemnare, care-și sacrifică drepturile sale de fericire pentru satisfacțiunea barbatului. Intervine în căsnicia lor pe neașteptate un tânăr poet vizionar a cărui gândire inspirată, isbucnește la fiecare pas în revelațiuni geniale. Tânărul poet cu toată idealitatea lui vaporeasă, nu este lipsit de nota barocă a unei sficiuni și stângăcii aproape bonnavicioase. Marchbanks, se îndrăgostește de Candida, povestind acest sentiment soțului, cu sinceritatea exuberantă a unui copil și învinuindu-l de tiranie față de soția sa. Marchbanks afirmă că sufletul plin de formule umflate a lui Morell nu poate mulțumi delicatetea unei inimi femeiești, pe când el poetul e gata să-și consacre tot sufletul pentru iubire. Morell este adânc zdruncinat în conștiința sa de bărbat și îndoindu-se de el însuși, roagă pe soția sa să aleagă între doi.

Între idealul vaporos și lipsit de orice temelii pământeste al iubirii lui Marchbanks și între sentimentalitatea calculată și temperată de convenționalismul moral al lui Morell, Candida, va alege pe această din urmă. Ea de fapt trebuie să se jertfească celui mai slab, ori, poetul este mai puternic, în eroismul suferinței, având todeauna ficțiunea care să-l consoleze. „Candida” pare să fie încarnația simbolică a providenței. Ea sacrifică visul de iubire absolută, și ideală pe care nu-l concepe de cât sub forma unui simplu miragiu, preferând fără nici-o fericire, realitatea mediocră și disciplinată. Ironia destructivă a lui Shaw, atacă prin acest desnodământ idealitatea pasiunii, fără ca prin aceasta să ridice, mediocritatea unei legături lipsite de poezia marilor emoții. În general interpretarea a fost slabă. D-l Bulfinski în pastorul Morell, a înlocuit prin gesturi de sanguinar atletic, adevăratele mișcări interioare; D-l Critico, în locul acelor revelațiuni suave de vis, cari accentuează sufletul inspirat al poetului, a fost prea din cale afară inflăcărat, zbuclind uneori în adevărate convulsii epileptice; D-l Morțun, fără oarecare exagerări de

mimică cu'n caracter buf, și-a interpretat bine rolul său în personajul secundar al lui Burghass, D-na A. Luca Moldovanu este singura care a făcut o creațiune admirabilă, în rolul Candidei menținându-și fraza și gesturile într'un ritm, plin de poezie și de grație familiară.

Art. Enășescu.

Muzica.

Simfonia III a Maestrului Enescu.

I.

Critica, în special cea muzicală contemporană, nu se face fără părtinire.

Sântem siguri că toți criticii sinceri și conștienți au această convingere, dar o destăinuiesc puțin.

O primă audiție nu e suficientă pentru înțelegerea deplină a unei opere muzicale, orcât de complete ar fi cunoștințele criticului.

Ideea muzicală, nu e idee decât cu numele, și logica muzicală e o logică specială. „Gândirea muzicală n'are concepte” spune cu drept cuvânt unul din cei mai autorizați muzicografi.

Muzica modernă e artă prin excelență simy bolică. În pretențiile ei descriptive numai sistemul temei simbol, ne poate duce la un rezultat care să poată fi întrucâtva controlat de adevărata „idee” și „logică”.

Simbolul e o convențiune. Tema simbol e deci convențională, și nu primele impresiuni lăsate de o operă muzicală — chiar dacă criticul cunoștea în prealabil partițiunea acelei opere —, pot fi criteriul unei păreri definitive.

Afară de cazul în care opera prezentată criticii are mari defecte tehnice, lipsuri totale, sau o vădită banalitate, în stare de a determina judecarea ei definitivă, pentru formarea unei păreri imediate, avem date atât de puține și de vagi, încât cu sinceritate nu ne putem pronunța.

Nu puțin sântem influențați și de alte elemente cu totul străine de muzică. Starea sufletească din momentul audițiunei, — care și ea poate fi înrăurită de o mulțime de fapte —, simpatia de care se bucură autorul, renumele lui format din voga compozițiilor anterioare sau a altor calități muzicale notorii, sânt factori cari determină o anumită stare de receptivitate prejudiciată.

Iată de ce pentru a putea aprecia Simfonia III-a a Maestrului Enescu, de teama unei critici subiective, înrăurită de personalitatea lui covârșitoare și de amicitia care mă leagă de dânsul, am andiat-o la toate repetițiile, la cele trei audiții publice și am studiat pe cât posibil în scurt timp și partitura, și ca să nu fiu influențat de calitățile extraordinare ale șefului de orchestră, de strălucirea orchestrală în execuție și în studiul partiției de abilitățile și originalitățile tehnice, și pentruca critica să-și aibă perspectiva ei, am lăsat impresiunile să se estompeze, căci după cum istoricului îi trebuie timpul care adoarme pasiunile și clarifică faptele, tot așa și criticii îi e necesară acea di-

soluțiune de patimă, care daeă umbrește amănunțimile, luminează însă arhitectura unei opere¹).

Dar opera de artă se impune.

Simfonia III-a a Maestrului Enescu, capabilă de a trezi în noi elanul entusiast pe care la n'ceput îl credeam datorit în parte autorului și șefului de orchestră, stă tot acolo, sus, unde aprecierea primului moment a pus-o, și dacă ne temeam că din originalitatea tehnicei să nu prejudecăm efectul real artistic, azi această originalitate ne apare ca una dinarele calități pe cari foarte puțini compozitori au înțeles-o.

Această simfonie e compusă din trei părți.

Fără a căuta să discutăm controversa modernă în forma simfoniei (trei sau patru părți), ne vom mărgini la examinarea sumară și impresionistă a fiecărei mișcări.

I. Alegro-ul inițial, în complexitatea lui clară, ne dă impresiunea vieții, unei vieți firește văzută prin prizma poeziei și simțită prin filtrul muzice.

O temă virilă, de-o sănătate morală rar înfălnită în muzica modernă (depravată prin sonorități amorfe), o temă clară, care-și croește drumul prin polifonie simbolizând parcă virtutea în mersul ei tot înainte, dar care pe-alcuiri are și scăderi de elan depresiv, modestă lipsă de încredere, ar fi poate în contururile ei melodice auto-portretul maestrului: mare, modest, puternic și bun.

O temă elegantă, fină și parcă luxoasă, se interpune mersului fatal al primei teme, și din conflictul lor de o spiritualitate distinsă, într'un dialog ușor și curgător, eleganța pare că presimte victoria virtuții, și înainte de a se lăsa coplesită, renunță singură la înfăietate. De-atunci în bună armonie cu virtutea devine tovarășul ei.

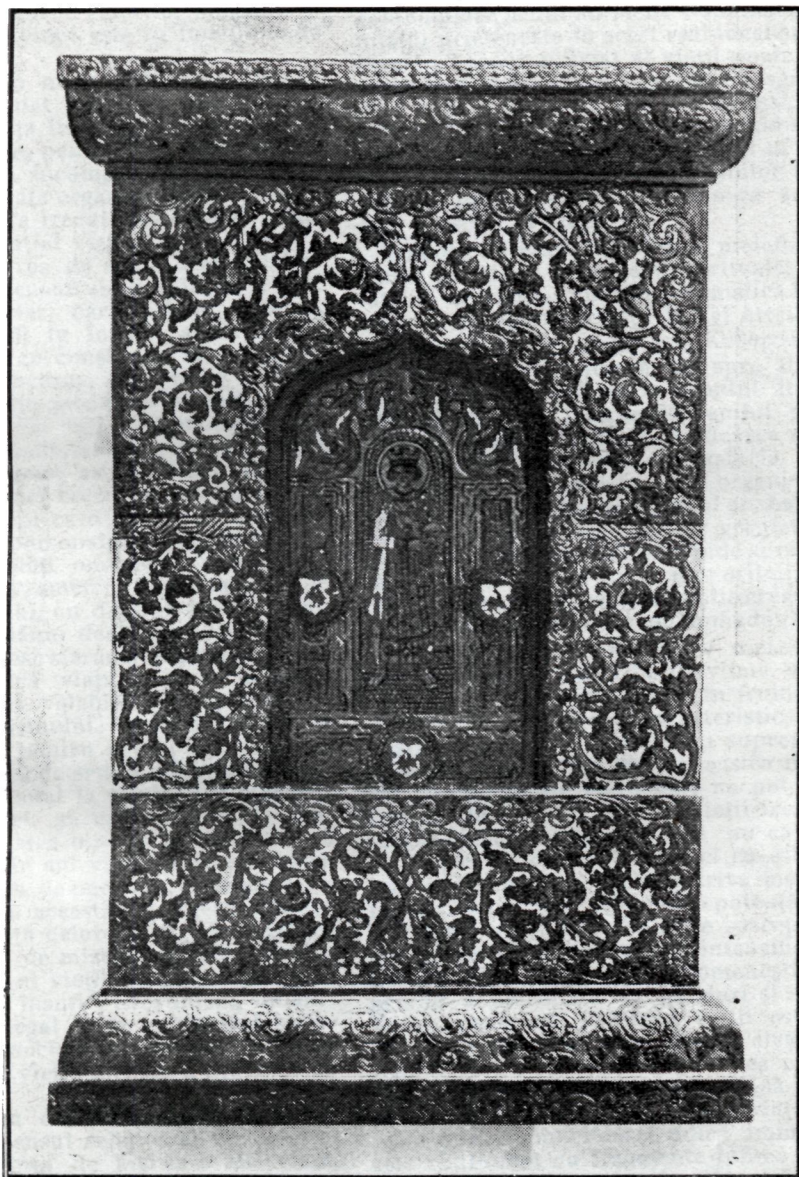
Și parcă ambianta generală, viața care impune și virtuții și eleganței, fără a face să existe un real conflict între ele, forțat le modifică, le simplifică, le purifică, deci le întărește.

Nu avem pretenția a cere ca toată lumea să vadă și să simtă ca noi; toate explicațiunile în muzică sunt personale și inutile poate; avem însă pe aceea de a susține că din punct-de vedere arhitectural partea I a simfoniei, este o clădire solidă, estetică și sobră, și ca temă, desvoltare, ritm, armonie și culoare orchestrală, e o rafinerie modernă pe baze clasice, iar tehnica acestora, fără a fi căutată e originală, de o personalitate care — lucru rar pentru compozitorii moderni —, nu-și găsește rațiunea în proceduri sau sisteme și nu se înrudește de-aproape cu nici una din școlile muzicale actuale.

I. Nonna-Otescu

9 Sept. 1919 București.

1. În vremea primelor reprezentațiuni ale piesei «Chanteclair», criticile se polarizaseră către cele două extreme, ca mai târziu să revie la justa apreciere atât de curentă azi.

C. Dimitrescu : MINIATURĂ BIZANTINĂ

Filosofie.

Sensul Vieții¹⁾

Pentru evaluarea ostenețelor, tendințelor și creațiilor ei, cultura socială contemporană are nevoie de stabilirea unei valori supreme, care constituind scopul vieții omenеști, să fie unitatea de măsură a tuturor valorilor speciale și subordonate. Scopul vieții este în funcțiune de sensul vieții.

A fost un timp, de mare entuziasm pentru știință, când s'a căutat vieții un sens suprem intelectual: cunoștința lumii și a vieții în infinita lor complicare e, pentru om, înzestrat de natură cu inteligență incomparabil superioară celei a oricărei alte ființe organice, scopul vieții. Și acest timp încă n'a trecut. Mai sunt și astăzi destui cari înțeleg astfel viața.

A venit însă, alături de acest crez intelectual, un altul etic: sensul vieții este de a voi: personal, hotărât, clar, caracteristic, creator, individual-social; „fi tu însuți“ a zis Ibsen: pentru a fi împăcat cu conștiința ta, pentru a alunga din lume minciuna, înfrustarea și suferința și a întronă prin pildă vie a vieții tale, prin instruirea de cei tari a celor slabi, adevărul, libertatea, seninătatea și fericirea. Și sunt și azi destui cari înțeleg astfel rostul vieții.

S'a ridicat tot atunci crezul estetic al înțelegerii lumii și al vieții ca o operă de artă, pe care individual, ca personalitate reprezentativă a oricărei superiorități omenеști, o întruchi-pează ca un nou Prometeu. Supraom față de ceilalți simpli oameni, cu deplină puteri, el nu are a da seamă nimănui decât conștiinței sale, de materialul sufletesc sfărâmat pentru a înfrumuseța și intensifica viața proprie, singura dintre titanii estetismului: aceștia trăindu-și fără cruțare pentru pentru aproapele viața lor întru frumos — operă de artă a spațiului și timpului depotrivă — sunt la rândul lor sfărmași de cei mai tari ca ei, și, într-o selecție — diabolică prin intensitatea ei — se lucrează ca să se ajungă, în miile de ani viitoare, la omul-zeu, desăvârșit de frumos, de puternic, de dominator.

Și, în contrast cu această înțelegere mândră și crudă față de viața celor mulți, dă mângăere celor ingenușchiați de mizerie și celor ce-i înțeleg, sensul social al vieții: „iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți“. Creștinism, umanitarism, socialism, egal cum se cheamă sistematizarea filosofic-socială a acestui complex de gânduri, scopul vieții este de a ajuta, a te devota, a iubi.

Iar, cum suferința este o realitate perpetuă a vieții omenеști, sensul religios al vieții, pregătirea prin suferința de aici la o altă viață, fără suferință, și „deci“ fericită, dincolo de existența pământească, poate fi desăvârșit împăcat chiar cu predispozițiile realiste contemporane, care nu exclud nici credința în supranatural, nici misticismul.

Reproducem sfârșitul studiului „Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane“ publicat de autor în „Arhiva pentru știința și reforma socială“. An. I. No. 1 din 1 April 1919. D-l Pârvan se relevă în acest studiu ca un îndrumător optimist al generațiilor tinere, optimism atât de firesc și necesar unu popor tânăr ca al nostru.

O justificare a vieții, ca simplu ritm biologic-cosmic, ducând la un stoicism modern de caracter social-cultural, e dată de cei ce înțeleg viața ca activitate. Sensul activist al vieții e mai ales precumpănitor azi, pentru că nu dă niciun conținut exclusivist activității: activitate culturală (materială și spirituală), activitate socială, activitate idealist-teologică și idealist-filosofică, toate curente, toate acordurile și tonalitățile sufletеști moderne, afară doară de contemplativismul antiactiv buddhaizant, se pot întâlni prietenește în acest real-idealism general. Firește, sensul activist al vieții poate fi, mai în amănunte, interpretat, ca sens pragmatist, ca sens cudaemonist, ca sens culturalist, după colorarea specială etică, ori intelectual-socială, ce i se dă. În special, sensul cultural al vieții este astăzi în chip aproape precumpănitor accentuat, cultura fiind socotită ca valoare supremă și deci ca scop al vieții.

Dincolo de etică, estetică și metafizică, în adăncă inerție și renunțare spirituală, e sensul fatalist al vieții. Suportare animalică la masele amorfe, acceptare tragică la cei aleși. — Pentru idealismul tragic viața e o *Káθαρσις*. Spre liniștea unei vieți viitoare, ori spre liniștea infangibilității recăpătate în neantul impersonal, sufletul omenesc înaintează penibil prin suferință și înfrustare până la purificarea sa deplină. Înținat prin amestecul cu materia, pe care a chemat-o un moment la viața organică, dându-i putere din puterea lui, spiritul se sbate dureros până se liberează din nou de greutatea și impuritatea materiei. Spiritul tinde spre ritm liber în Cosmos, materia tinde spre aritmia perfecte inerții. Separarea lor, cari unite crease viața de pe pământ, le satisface pe amândouă.

Și totuși, nici în *Káθαρσις*, nici în cultură, nici în „fericire“, nici în activitate, nici în suferință, nici în iubire, nici în frumos, nici în voluntarismul personal-caracteristic, nici în cunoștință, nu poate fi valoarea supremă, scopul și sensul vieții. Căci toate acestea nu sunt decât fragmente ale vieții, cari nu pot înlocui întregul, viața însăși. Scopul vieții trebuie să fie însăși viața, în totalitatea ei: nu ca efecte, nu ca forme, nu ca modalități, ci ca esență. Viața împotriva morții, spirit împotriva materiei, ritm împotriva inerției. — Viața e o potență energetic-spirituală quasi-infinită. Ea e susceptibilă, spirituală, de o așa de uriașă intensificare, încât fiecare ceas al unei vieți omenеști poate cuprinde o eternitate de gânduri și sentimente. Totuși, pentru că valoarea vieții este ignorată chiar de cei mai aleși dintre aleși, pentru că scopul vieții, care e multiplicarea până în infinit a timpului ce ni s'a dăruit să-l întruchipăm cum vom vrea noi, creând viața din viață, viață pură, nemuritoare, adică immaterială, — este confundat cu fragmente infime ale acestui scop, — viața omenească este risipită în preocupări materiale, în aneticisme și anestetisme absurde, în hănueli, vorbărie, meschinării, rele dispoziții, boli, suferințe, somn și inerție. Incomparabilul *Carpe diem* al vieții intens spirituale e o Fata Morgana a veșnicului „măine“ și omul putrezește încă în plină viață, ceace e mai odios decât chiar moartea năprasnică aruncată orbește de soartă și lovind în cei mai buni.

Fiecare cărtire e o boală. Fiecare gând pesimist e o erzie împotriva principiului vieții.

Scopul și sensul vieții e de a lupta împotriva morții: nu în nepăsare barbară, ci în afirmare creatoare a vieții, perpetuu multiplicare spiritual. Fiecare neglijență, fiecă stăbiciune, fiecă adăstare, fiecă indoială înseamnă lașitate, fiecă neluptă e necreare, e dezertare dela demnitatea umană. Oamenii cari nu sprijină viața în ei înșiși și în aproapele sunt apostafați și ei o trăvesc societatea, trădează viața, sprijină moartea.

Ce e însă a trăi? E singura realitate sublimă la care poate aspira omul: este eternizarea vieții prin toate mijloacele energiei omenești, întru ritmul spiritual: este biruința împotriva morții; este veșnicia în crearea noastră, adecă armonizarea noastră cu cosmicul, purtător în esența lui al vieții nepieritoare.

Vasile Pârvan

Insemnări.

Miniatură bizantină (email pe lemn). — Arta decorativă românească, deși are un imens izvor de inspirație, inspirație luată fie din vechi hrisoave, vechi evanghelii, fie din bătrâne biserică, fie din minunate țesături, care păstrează în culele lor înflorate tot fastul și splendoarea îmbrăcămintei împăraților bizantini, totuși fie din cauza lipsei de bun gust sau din cauza vremurilor în care trăim, unde totul, mai ales în artă, se face pentru cât mai marele câștig, ce nu ți-l poate da de cât mulțimea lucrărilor făcute cu duzina și pentru gustul celor mulți, arta decorativă la noi este destul de săracă. Frumusețea care se desprinde din minunatele emailuri, mozaicuri, țesături bizantine, unde aurul, argintul și pietrele prețioase abundă cu o bogăție uimitoare, azi sunt înlocuite prin combinații de culori strigătoare, care mai de grabă te fac să închizi ochii, decât să le admiri. De aceea mare nu este mulțumirea, când în pustiul artei decorative românești găsim câte un artist răcâcit, care prin gustul lui mai deosebit ar putea da un îndemn nou.

Miniaturele în email pe lemn, pe care le reproducem în numărul de azi sunt opera D-lui C. Dimitrescu, un artist diletant, care n'a făcut nici studii speciale, nici vre-o școală de Belle-Arte, totuși grație simțului său artistic și talentului de bun desenator cu care e înzestrat, a reușit să ne dea lucruri frumoase și să ne dovedească ce bogat izvor de inspirație se poate găsi aci, la noi.

Să încercăm o sumară descriere a miniaturilor. Cadrul, în care sunt puse aceste miniaturi e lucrat «genre enluminure» motivele inspirate din vechi hrisoave domnești, sau luate de prin mănăstiri sunt lucrate în aur ruginit și bronzat pe fond de argint sau aur, iar marginile în email albastru închis, albastru verde. Miniatura reprezintă un împărat bizantin, o Salomee, o prințesă. Fața lor de fildes, privirea ochilor albaștri sunt pierdute în bogăția îmbrăcămintei care e aur, argint și albastru-verde, roșu. Totul se desprinde pe un fond de aur.

Înainte de a părăsi țara, acest artist așa de original va avea o expoziție la toamnă, care cred că va fi apreciată și gustată așa cum se cuvine, de publicul amator. (A. E.)

Ionel Teodoreanu. Dintre numele noi care, de câteva luni aduc cu ele și o nouă literatură, reținem în deosebi pe acela al d-lui Ionel Teodoreanu. D-sa debutează cu poeme în proză, gen care de obicei e al unei maturități artistice. Tânărul acesta îl stăpânește dela început ca un virtuos. E drept că felul în care scrie e împrumutat de aiurea, dar Ionel Teodoreanu îl transformă în literatura noastră cu un remarcabil talent.

O fantezie liberă și sprintenă, uimitor de minuțioasă și fecundă, care creiază jocuri repezi și neașteptate de imagini, o sfortare vizibilă de-a evita expresia comună, o economie de cuvinte, un dispreț total pentru sensul propriu și o pasiune exclusivă pentru sensul figurat, fac din stilul d-lui Ionel Teodoreanu un stil sugestiv, de-o singulară abundență tropică. Cuvintele vibrează de prospătenie și micile poeme de o viață suculentă și fragilă. Ai spune: o horbotă de spumă sau un joc miniaturistic de baloane de săpun irizate și aruncate în spațiu cu o îndemănare și cu o vervă de strengar. (N. C.)

Literatură macedoneană. — Dl. Nuși Tutliu, unul din poeții dialectului aromânesc scoate la Chișinău un volum de povestiri intitulat „File rupte din viața Aromânilor”. E o literatură însuflețită de dragostea pentru cei de acasă băuți de toate nevoile. În prefața autorul însuși lămurește rostul acestei cărți: A scoate la lumină viața românilor din Pind sub toate formele și aspectele ei. Și când înțelegem durerea pe care poporul acesta o încearcă acum când se vede încă odată înlăturat dela dreptul său de existență, vom înțelege și mai bine iubirea din care pornește această literatură șovoelnică și începătoare. Nu ne putem însă opri să dăm scriitorilor aromâni sfatul de a scrie și în dialect și mai cu seamă în dialect. Căci va fi cel mai mare serviciu pe care l-ar putea aduce țării lor creându-i o limbă literară proprie. Vor face pentru sufletul lor național mai mult decât prin orice intervenție diplomatică. (A. B.)

Casele de editură. Producția cărții, a hranei sufletești, este una dintre cele mai importante probleme din România viitoare. Casele de editură se înighebează mereu și iau proporții nebănuite. Urmează să le vedem la muncă, la munca grea și conștientioasă a selecționării cărților și a răspândirii lor în masele largi de cetitori.

În capitală avem până acum două case de editură românești: *Luceafărul* și *Cartea Românească* și trei străine: Sococ, Alcalay și Steinberg. La aceste se mai adăogă Casa Școalelor, care lucrează cu ajutorul statului. În Transilvania s'a înființat decurând *Ardealul*, cu sediul în Cluj.

Sperăm că aceste case de editură se vor lua la întrecere pentru a servi cultura noastră națională. Le vom urmări de aproape activitatea și vom mai vorbi despre ele.